

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o wnioskach posłów pp. Koczyńskiego i Zyblikiewicza, dotyczących zmian w składzie Reprezentacyi krajowej.

Wysoki Sejmie!

W sprawozdaniu Wydziału krajowego o zmianach statutu krajowego i sejmowej ordynacyi wyborczej z 26. Lutego 1861. r., przedstawionem Wysokiemu Sejmowi na posiedzeniu z 24. Marca r. b. wykazano stosowność zmian w tych ustawach zasadniczych, zwłaszcza pod względem składu Reprezentacyi krajowej, odpowiedniejszego szczególnym stosunkom kraju naszego.

Jakkolwiek Wydział krajowy uważał porę obecną za mniej stósonną do przeprowadzenia ogólnej rewizyi tych ustaw zasadniczych, nie mógł on przecież uchylić się od postawienia wniosku najbardziej naglącego, o przyznanie miastom liczniejszego w Sejmie zastępstwa, a to z powodów w powołanem sprawozdaniu przytoczonych.

Tym celem przedstawił Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi postanowienie dodatkowe do §. 3. statutu krajowego treści: że w skład Sejmu krajowego wejść mają oprócz członków w pomienionym §. 3cim wskazanych, jeszcze 14 posłów z miast i miasteczek, a stosownie do tego postanowienia miały być zmienione §§. 2. i 3. sejmowej ord. wyborczej

Ułożono więc z większych miast, w §. 2. sejm. ord. wyb. nie wymienionych i z miasteczek znaczniejszych, 14 grup czyli okręgów wyborczych, z których kaźden ma obierać jednego posła.

Tym sposobem pragnął Wydział krajowy zaradzić najdotkliwyszemu brakowi w składzie Reprezentacyi krajowej i spełnić czyn sprawiedliwości, względem miast w tej mierze najbardziej upośledzonych.

Zaraz po przedstawieniu tego wniosku, zastrzegli sobie posłowie Koczyński i Zyblikiewicz postawienie ewentualnych wniosków na wypadek, gdyby projektowana ustawa nie była przyjętą.

Gdy rzeczony wniosek Wydziału krajowego rzeczywiście nieutrzymał się, nie zyskawszy dwóch trzecich części głosów, wymaganych do uchwalenia zmian w statucie krajowym, postawił najprzód poseł Koczyński wniosek następującej treści:

W miejsce §§. 5. i 6. mają wejść do krajowej ordynacyi wyborczej postanowienia następujące:

„§. 5. Do rzędu posłów wiejskich zalicza §. 3. statutu krajowego także posłów z pomniejszych miast i miasteczek. Na tej podstawie gminy mniejsze, wybierają na przyszłość posłów w 16 okręgach miejskich i 58 okręgach wiejskich.“

Mianowicie tworzą:

a) Miasta nie wymienione w §. 2. i miasteczka w obwodach:

1) Krakowskim;	10) Brzeżańskim;
2) Tarnowskim;	11) Tarnopolskim;
3) Rzeszowskim;	12) Czortkowskim;
4) Sandeckim;	13) Kołomyjskim;
5) Wadowickim;	14) Stanisławowskim;
6) Sanockim;	15) Stryjskim, po jednym okręgu wyborczym, a
7) Przemyskim;	16) w obwodzie Lwowskim i Samborskim jeden
8) Żółkiewskim;	okręg wyborczy.
9) Złoczowskim;	

b) Wsie tworzą po jednym okręgu wyborczym w powiatach:

1) Lwów, Winniki i Szczerzec,	31) Lubaczów, Cieszanów i Niemirów;
2) Janów, Gródek i Komarno;	32) Przemyśl, Jaworów i Krakowiec;
3) Sambor, Rudki i Starasól;	33) Mościska, Sądowa Wisznia i Niżankowice;
4) Staremiasto, Podbuż i Łąka;	34) Jarosław, Sieniawa i Radymno;
5) Drohobycz i Medenice;	35) Sanok, Rymanów, Dukla i Bukowsko;
6) Turka i Borynia;	36) Lisko, Baligród, Lutowiska i Ustrzyki;
7) Stryj i Mikołajów;	37) Krosno, Żmigród i Brzozów;
8) Bolechów, Dolina i Skole;	38) Dobromil, Dubiecko i Bireza;
9) Kałusz, Żurawno, Wojniłów i Roźniatów;	39) Kraków, Mogiła, Liszki i Podgórze;
10) Stanisławów, Tyśmienica i Bohorodczany;	40) Chrzanów, Jaworzno, Krzeszowice i
11) Manasterzyska i Halicz;	Oświęcim;
12) Tlumacz i Buczacz;	41) Bochnia, Wieliczka, Niepołomice i Dobczyce;
13) Nadwórna, Delatyn i Sołotwina;	42) Brzesko, Radłów, Wojnicz i Wiśnicz;
14) Kołomyja, Obertyn i Peczeniżyn;	43) Wadowice, Kalwarya, Andrychów i Skawina;
15) Horodenka, Śniatyn i Gwoździec;	44) Myślenice, Jordanów, Maków i Ślemień;
16) Kossów, Kutty i Zabłotów;	45) Biała, Kenty, Żywiec i Milówka;
17) Zaleszczyki, Tłuste i Mielnica;	46) Nowy-Sącz, Limanowa i Grybów;
18) Czortków, Jazłowiec i Borszczów;	47) Stary-Sącz, Krynica i Krościenko;
19) Kopeczyńce, Husiatyn i Budzanów;	48) Nowy-Targ i Skrzydlna;
20) Tarnopol, Ihrowice i Zbaraż;	49) Gorlice, Biecz i Ciężkowice;
21) Trembowła, Mikulińce i Złotniki;	50) Tarnów i Zassów;
22) Skalat, Grzymalów i Meduń;	51) Dąbrowa i Żabno;
23) Brzeżany, Bursztyn i Podhajce;	52) Ropczyce, Kolbuszowa i Mielec;
24) Rohatyn i Kozowa;	53) Dembica, Pilzno i Tuchów;
25) Bóbrka, Chodorów i Przemysłany;	54) Jasło, Brzostek i Frysztak;
26) Złoczów, Zborów i Zażółce;	55) Rzeszów, Tyczyn i Strzyżów,
27) Busk, Kamionka i Gliniany;	56) Łańcut, Głogów i Przeworsk;
28) Łopatyn, Olesko, Radziechów i Brody;	57) Leżajsk, Ulanów i Sokółów;
29) Żółkiew, Kulików i Rawa;	58) Rozwadow, Tarnobrzeg i Nisko.“
30) Bełz, Uhnów, Sokal i Mosty;	

Na sesjach trzech najbliższych, po wejściu w życie nowego administracyjnego podziału kraju, może zmiana tych okręgów wyborczych, uchwaloną być bezwzględną większością głosów Sejmu krajowego, o ile tenże w ogóle wedle §. 38. stat. kraj. powołany jest do powzięcia uchwały.

„§. 6. Miejscem wyborów dla okręgu wyborczego mniejszych gmin mniejskich obwodu lwowskiego i samborskiego jest miasto Gródek, dla obwodu krakowskiego miasto Bochnia, a dla reszty okręgów gmin mniejszych siedziba przelożonego obwodowego. Dla okręgów wyborczych wiejskich jest miejscem wyborczym siedziba politycznego urzędu powiatowego tego powiatu, który w §. 5. w każdym okręgu wyborczym najpierwej jest wymieniony.“

Po rozprawie nad tym wnioskiem, postawił także poseł Zybliekiewicz stosownie do zapowiedzianego zastrzeżenia, ewentualny wniosek o zawezwanie Rządu, aby w drodze, jaką za właściwą uzna, wzięt inicyatywę w reformie składu Reprezentacji krajowej.

Obadwa te wnioski odesłał Wysoki Sejm do Wydziału krajowego z poleceniem, przedłożenia o nich sprawozdania w ciągu bieżącej sesji sejmowej.

Spełniając to zlecenie Wysokiego Sejmu, Wydział krajowy wziął oba te wnioski pod rozwagę i niniejszem z nich zdaje sprawę:

Wniosek posła Koczyńskiego postawiony jako ewentualny w obec wniosku Wydziału krajowego, względem przyznania miastom liczniejszej Reprezentacji na podstawie zmiany statutu krajowego, zamierza widocznie przez proponowaną zmianę §§. 5. i 6. sejm. ord. wyb., nadać miastom liczniejszą Reprezentację bez naruszenia postanowień §. 3. statutu krajowego, a zatem chodzi właściwie wnioskodawcy o osiągnięcie podobnego celu, przez uchwałę bezwzględną większością głosów zapaść mogącą.

W tym celu opiera się wnioskodawca na myśli, że §. 3. stat. kraj., ustanawiając w ustępie c) III., iż Sejm krajowy składa się nareszcie „z 74 posłów, reszty gmin Królestwa Galicyi i Lodomeryi, wraz z Krakowem“ podziału tych gmin na okręgi wyborcze nie normuje, pozostawiając zarządzenie tego podziału w zupełności § 5. sejmowej ordynacyi wyborczej.

Gdy zaś w tej reszcie gmin, (które §. 5. sejm. ord. wybor. nazywa gminami miejskimi) zawarte są także wszystkie miasta w §. 2. sejmowej ordynacyi wyborczej nie wymienione, i wszystkie miasteczka; wydzielając te wszystkie miasta i miasteczka z tej reszty gmin i tworząc z tychże osobne okręgi wyborcze, w liczbie 16tu z pozostawieniem 53miu okręgów wyborczych dla pozostałych gmin, zarządza się tylko inny podział okręgów wyborczych §. 5. sejm. ordyn. wybor. postanowionych.

Jakkolwiek większość Wysokiego Sejmu, głosując za odnośnym wnioskiem Wydziału krajowego, mimo niedostatecznej do zmiany statutu kraj. ilości głosów, uznała tym aktem potrzebę podniesienia liczby Reprezentacji miast w Sejmie krajowym, — przecież Wydział krajowy nie jest pewnym, ażali przez przyjęcie wniosku posła Koczyńskiego osiągnęłoby się celu zamierzonego w myśli, jaką się Wydział krajowy powodował, stawiając odnośny swój wniosek i jaka, jak sądzi, przewodniczyła także większości Sejmu za tym wnioskiem głosującej.

Bo jeżeli Wydział krajowy w pierwotnym swoim wniosku dopuścić chciał do wyboru własnych posłów tylko znaczniejsze miasta i miasteczka, odznaczające się zamożnością większą i przeważnie mieszczańską ludnością, zajmującą się handlem, przemysłem i rękodzielnictwem, to powodował się przy tym wyborze względami, że takie tylko znakomitsze miasta i miasteczka dostarczą wyborców dających pewną rękojmię, iż wybrani przez nich posłowie będą mogli być uważani za prawdziwych zastępców interesów miejskich.

Gdy zaś jak wiadomo, wielka część miasteczek kraju naszego, zamieszkałych po wielkiej części przez ludność rolniczą, nie o wiele różni się od wsi naszych pod względem charakteru interesów; — przeto przypuszczając wszystkie pomniejszych miasta i miasteczka całego kraju do prawa wyboru własnych posłów, — prawdopodobnie nie osiągnęłoby się zamierzonego celu przynależności liczby Reprezentacji interesów prawdziwie miejskich w Sejmie krajowym, bo łatwo wydarzyć by się mogło, iż liczba znaczniejsza wyborców, takich pomniejszych miast i miasteczek, wpłynęłaby na wybór posła w duchu właściwym należytemu zastępstwu interesów miejskich.

Prócz tego, że wniosek posła Koczyńskiego nie daje pewności, iż tym sposobem przynależoną by została odpowiednia eo do jakości Reprezentacja interesów miejskich, — nie można też także powziąć należytego wyobrażenia, czy i o ile przez takie zarządzenie, nie zostałyby z nich może zwieczniony stosunek zastępstwa interesów mniejszych posiadłości w sposób dla tychże nie korzystny.

Mnóstwo okoliczności, które tę dwojaką wątpliwość na podstawie wyczerpujących i świeżych dat statystycznych dostatecznie wyjaśnić i usunąćby mogły, winne być wzięte pod ścisły rozbiór i rozwagę, co właśnie dotąd z powodu niedostatecznych dat nastąpić nie mogło.

Trudno nareszcie przystać na przedstawiony we wniosku posła Koczyńskiego skład okręgów wyborczych, lub też na jakikolwiek inny w chwili, kiedy właśnie odmienny od dzisiejszego, podział administracyjny kraju ma być dokonany, a pod tym względem jeszcze nie wiadomo, kiedy i jaki podział nastąpi, co w obec objawionych niedawno podczas obrad nad administracyjnym podziałem kraju najróżnorodniejszych zapatrywań, i w obec niepewności, czy i o ile Rząd uchwały i uwagi Wysokiego Sejmu w przedmiocie tak ściśle z obecnym wnioskiem posła Koczyńskiego związanym uwzględni, jest także jedną z przyczyn, dla których przyjęcie tego wniosku dziś zaleconem być nie może.

W sprawozdaniu o zmianach w statucie krajowym i sejmowej ordynacyi wyborczej, Wysokiemu Sejmowi na posiedzeniu 24. Marca r. b. przedstawionem, podniósł Wydział krajowy potrzebę ogólnej rewizyi tych ustaw zasadniczych; z powodów wszakże w tem sprawozdaniu przytoczonych, uważał Wydział

krajowy porę obecną pod tym względem za mniej stosowną, a to zdanie odnosi dziś także do wniosku posła Koczyńskiego, który nie dorywczo i samoistnie załatwionym, lecz przy sposobności ogólnej rewizji naszych ustaw zasadniczych pod ocenienie wziętym być powinien.

Wniosek posła Zyblikiewicza o zawezwanie Rządu, aby na drodze, jaką za właściwą uzna, wziął inicjatywę w reformie składu Reprezentacji krajowej, nie uwłacza bynajmniej prawu Wysokiego Sejmu brania zarówno inicjatywy w tym samym przedmiocie.

Zaprzeczyć również nie można, że jak Rządowi razem z Sejmem krajowym służy to prawo, tak też równie na Rządzie i na Sejmie ciąży obowiązek starania się, aby stosownie i potrzebom kraju odpowiednie zarządzenia zaprowadzone zostały.

Sejm krajowy miał w ciągu teraźniejszej sesji sposobność przekonania się o zaszyłych stanowczych zmianach w zapatrywaniu się teraźniejszego Rządu na stosunki naszego kraju: ważnem jest przeto dla Reprezentacji krajowej, przekonać się, jak Rząd w tych zmienionych okolicznościach zapatruje się na stosowność składu naszej Reprezentacji krajowej.

Dotychczasowe czynności Sejmu krajowego, powzięte uchwały, rozprawy, rezultat wyborów poselskich, mogły Rządowi dać podstawę do ocenienia, czyli skład Reprezentacji krajowej odpowiada odrębnym stosunkom i potrzebom kraju naszego.

Jakkolwiek tuszymy sobie, iż Rząd troskliwą ma zwróconą uwagę na kwestyę stosowności składu naszej Reprezentacji krajowej, wszelako wypada zwrócić uwagę Rządu w szczególności na potrzebę przysporzenia Reprezentacji krajowej takich sił, któreby uczestnicząc w prawach Reprezentacji krajowej, zarazem także w pełnieniu obowiązków tejże, odpowiedni udział brać mogły; wypada zwrócić uwagę Rządu na to, iż jednym z najdzielniejszych środków do przysporzenia Reprezentacji krajowej takich sił, byłoby między innymi także podniesienie liczby Reprezentacji miejskiej w Sejmie krajowym.

Z tych to powodów Wydział krajowy, załatwiając wnioski posłów Koczyńskiego i Zyblikiewicza, wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

„Sejm krajowy wzywa c. k. Rząd, aby na najbliższą sesję sejmową, wnieść chciał przedłożenie, dotyczące reformy składu Reprezentacji krajowej, odpowiedniejszego w ogólności odrębnym stosunkom i potrzebom kraju, w szczególności zaś celem przyznania miastom liczniejszego w Sejmie krajowym zastępstwa.“

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa
Krakowskiego.

We Lwowie dnia 24. Kwietnia 1866. r.

Marszałek krajowy:

Leon xiążę Sapieha w. r.

Sprawozdawca:

Smolka w. r.